

Iz Kaire v Bagdad

Prvi del: **Tisoč kilometrov ob Nilu** **V prestolnici Orienta**

2.

Največja znamenitost Kaire je brez dvoma egiptovski muzej, eden najobsežnejših na svetu. V Ismailiji stoji, blizu Nila, mogočna stavba je s pritličjem in nadstropjem, nebroj dvoran in sob ima, da se izgubiš v njih, če nimaš s seboj živega ali pa vsaj pisanega vodnika.

Ta palača je tempelj 4.000-letne egiptovske kulture; kajti 4.000 let se je razvijala in je cvetela, ena izmed najstarejših je, kar jih poznamo. V davnih dobah, 4.000 let pred Kristusom, ko so še jezera krila naša polja in so medvedi in orjaški jeleni gospodarili po pragozdih naših hribov in se je še pračlovek skrival po jamah, tedaj so Egipčani že imeli visoko kulturo, zidali so templje in mesta, računali leto po solneu, znali so pisati, imeli so razvito slovstvo, šole, in ko se je Grčija okrog leta 1.000 pred Kristusom začela zbuhati, tedaj je egiptovska kultura že šla v zaton in mrtva je bila, ko se je Rim šele začel.

Kultura Egipta je propadla obenem s samostojnostjo dežele, zadnja stoletja pred Kristusom. Templji so se porušili, grobove je pokrila pesek puščave, nevedni ljudje so uničili, kar je kljubovalo zobu časa, egiptovska kultura je prišla v pozabo in je ostala v njej prav do našega 19. stoletja. Šele novejšemu in najnovejšemu času je bilo dano, da je odkril davne spomenike te prastare kulture. Vse še tudi danes ni odkrito, vsako leto še prinese kaj novega, pa reči se more, da je veda o Egiptu, egiptologija, danes blizu vrhunca.

Ogromna je množina staroegiptovskih spomenikov, ki so nakopičeni v muzeju. Cele dneve se moraš pri njih muditi, če hočeš vse vsaj z nekolikim pridom pregledati. Nemogoče je, da bi vam jih vse, četudi samo površno, popisal.

Eno pa moram omeniti, kar je tudi mene skoraj najbolj zanimalo. To so egiptovski

hieroglifi.

Učil sem se hierogliffe prebirati, nikdar pa še nisem videl pristnega, pravega napisa v hieroglifih. V muzeju sem se jih končno do sita nagledal.

Egiptovski pismeni spomeniki so deloma v kamen vklesani, deloma pisani na papiros, izvrsten, gladek papir, ki so ga izdelovali iz mozga rastline, papiros imenovane. Trstiki je podobna in v obilici je nekdam rastla ob Nilu. Dandanes jo je najti le še gori v Nubiji. Naš papir je od nje dobil ime. Liste iz papirosa so lepili v dolge trake in jih zvijali v zvitke. To so bile egiptovske knjige. Nekateri papirosi so po 40 m dolgi. Pisali so na papiros s črnilom, ki so ga delali iz saj in tekočega gumija, in s peresom iz trstike.

Toda kakšno je egiptovsko pismo?

Egipčani so izumitelji abecede. Ni res, da bi jo bili iznašli Feničani. Le dobili so jo od Egipčanov, jo primerno izpremenili ter jo dali Grkom in drugim narodom, s katerimi so prišli v stik.

Začetek egiptovskega pisma je bil podobopis. Kdor je hotel napisati besedo ptič, je narisal ptiča, če je hotel napisati besedo vol, je narisal volovsko glavo; štirikot je pomenil hišo itd. V egiptovskem muzeju je dovolj takih prvotnih podobopisov, robato in preprosto so v kamen vklesani ali pa naslikani na les.

Podobopis so si izumili seve tudi drugi narodi, pa le Egipčanom je bilo dano, da so to iznajdbo dalje razvijali. Začeli so namreč z eno in isto podobo "pisati" vse besede, ki so se enako glasile. To jim je bilo tem lažje, ker so v egiptovskem jeziku le soglasniki nositelji pomena, samoglasniki pa se izpreminjajo. Kakor pri nas na primer soglasniki v-r-t lahko pomenijo vrt, vrata, vreti, varati itd., tako je Egipčanom pomenila na primer skupina soglasnikov w-r ptiča, pa tudi besedo "velik". Podoba ptiča jim je pomenila zlog w~r v kakršnikoli besedi. S tem so iznašli zlogopis.

Pa še en korak so stopili dalje. Znake za zloge so začeli uporabljati za znake začetnega zlogovega soglasnika. Usta na primer se imenujejo po egiptovsko re, narisali so usta in rabili ta znak za črko r. Tako so izumili črkopis. Štel je 24 črk. Te so prevzeli Feničani, trgovski narod, ki je pogosto prišel v stik z Egipčani. Od njih so se pisanja naučili Grki, od teh pa Rimljani. Ti so si na podlagi egiptovsko-grških črk napravili "latinico", ki jo rabimo tudi mi. Latinica je torej v bistvu

nastala iz hieroglifov.

Pa še eno reč so iznašli. Narisati ptiča, hišo, usta itd., za vsako črko posebej podobo, to je bil zamuden posel. Pisarjem pa se je mudilo, posebno kadar je bilo treba pisati po narekovanju. Zato so si polagoma podobe poenostavili, lepopisci so pridejali še razne okraske in naveske in nastalo je pismo, ki ga imenujemo hieratično. Razmerje med hieroglifi in hieratičnim pismom je prav tako, kakor pri nas med tiskanimi in pisanimi črkami. S hieroglifi so pisali na kamnite spomenike, hieratično pismo pa so rabili v vsakdanjem življenju, kadar so pisali na papiros. Okrog leta 500 pred Kristusom je končno prišlo v rabo demotično pismo, neke vrste brzopis, bi dejal.

Egipčani so mnogo pisali, ne samo na granitne spomenike, na stene templjev in grobnic, ampak največ na papiros. Egipčanski muzej hrani nebroj papirosov, cela dvorana jih je v prvem nadstropju. In koliko jih je po muzejih v Londonu, Parizu, Berlinu in v zasebni lasti! Že iz števila dosedaj najdenih lahko sklepamo, da je tudi Egipt imel svoj papirnati vek, ne samo enkrat, ampak večkrat, v dolgi dobi štirih tisoč let svojega kulturnega razvoja.

Pisali pa so o vsem mogočem, od težkih, suhoparnih bogoslovnih vprašanj pa do lahkomišelnih zaljubljenih pesmic. Izmed bogoslovnih spisov sta za umevanje njihovih verskih nazorov najvažnejša knjiga "O mrtvih" in "Knjiga o večnosti". Tudi v egipčanskem muzeju jih je nekaj, najlepši je papiros, najden v grobnici kraljice Ke-ma-re - celo s slikami! - in papiros neke tempeljske pevke. Mnogo je papirosov, ki vsebujejo zbirke modrih izrekov, so nekaka "Knjiga modrosti". Nad vse mične so narodne pripovedke, zelo mnogo jih je ohranjenih. Poleg tega so gojili tudi pesništvo. Nešteto ljubkih pesmic nam je ohranjenih, pripovedujejo nam, da je mladina 4.000 in več let pred nami prav tako čustvovala in živela kakor dandanes. Imeli so pa tudi resnobne knjige. Neki papirus, ki je gotovo kdaj krasil knjižnico kakega zdravnika, je kar cela učena knjiga o zdravilstvu. Tudi zdravniški predpisi - recepti - so nam prišli v roke.

Razume se, da so Egipčani znali tudi računati in da so poznali vsaj osnovne pojme tehnike, sicer bi ne bili zgradili teh mogočnih stavb. Iz računskih papirosov posnamemo, da so znali sešteti, odšteti, množiti, - deliti pa ne. Seveda se je njihova matematika ozirala predvsem le na praktične potrebe vsakdanjega življenja.

Gojili so tudi zvezdoslovje. Iz zvezdoslovnih papirosov zvemo, da so računali leto po solncu, štelo je 365 dni, 12 mesecev, vsak mesec je štel 30 dni. Njihov koledar, nekoliko izboljššan, je še dandanes v rabi.

Le eno naj še omenim, domače in šolske naloge egiptovskih šolarjev. Nič novega se ne zgodi na svetu in naši šolarji in dijaki s svojimi sitnimi nalogami naj se tolažijo, da so že 4.000 let pred njimi egiptovski šolarji prav tako v potu svojega obraza pisali naloge.

Pa kako so se nam te naloge ohranile? Na dva načina.

V ljudskih šolah, bi rekel, so pisali učenci naloge na črepinje pobitih loncev in vrčev in na ploščnate kamne. Ko jih niso več rabili, so jih vrgli proč, celi kupi leže med razvalinami templjev, tam so namreč bile šole. Te črepinje - ostraka jih imenujemo - so za nas dragoceni kulturni spomeniki in krasijo naše muzeje. V višjih šolah so pisali na papiros. Umrlim dijakom so starši dajali s seboj v grob njihove "zvezke". Tako so prišli v naše roke.

Papirus

Tem nalogam gre zahvala, da so se v tolikem številu ohranile staroegiptovske narodne pripovedke, slavospevi na kralje in bogove, poročila o vojnah, o važnih zgodovinskih dogodkih, pesmi itd. Učenci so jih prepisovali iz starejših del, da so se vadili v zamotanem egiptovskem pravopisu in v lepopisju, prav kakor iz istih razlogov pišejo naloge naši učenci.

Pismenost v starem Egiptu seve ni bila tako razširjena kakor v našem času. Prav zato pa je bil pismen človek v visoki časti in "pisar" je v starem Egiptu veljal za

učenjaka. Takole opominja modrijan Duauf svojega sina, ko ga pelje v tempeljsko šolo:

»Glej, moj sin, ni ga stanu, ki bi ne bil podložen. Le učenjak vlada vse ljudi. Zato se posveti temu poklicu in postani pisar, da boš vodil ljudstvo! Kajti služba pisarjeva je imenitna, trstika in papiros mu prineseta udobnost in bogastvo. Položi svoje srce med knjige in ljubi jih kakor svojo mater. Kajti ni je na svetu stvari, ki bi imela večjo vrednost kakor knjiga!«

Tako govori nek papiros.

Skoraj da se mi je stožilo, ko sem se poslavljaj iz dvorane papirosov. Zlati časi, ko je »papiros prinesel udobnost in bogastvo« —! Modri Duauf bi o naših časih drugače govoril!